

La vídua obcecada

Alma Mahler-Werfel,
la famosa
'femme fatale'
de Viena, participà
a dreta llei en el govern
autoritari de l'Àustria
dels anys trenta,
tal com demostren
uns documents
fins ara desconeguts.

La seua vida eren els homes, i no homes qualsevol, sinó homes genials –amb partida de matrimoni o sense–. Només els seus tres consorts de renom internacional, el compositor Gustav Mahler, l'arquitecte Walter Gropius i l'autor de *best-sellers* Franz Werfel, haurien fet d'Alma Schindler (1879-1964) un cas únic en la història de la cultura. Val a dir, però, que –tal com la fetillera vienesa donà a entendre– la seua llista personal de conquistes era prou més llarga.

Personatges capdavanters de la pintura, com ara Gustav Klimt o Oskar Kokoschka, també es van retre als seus encisos; ja a l'entorn de l'any 1900 la vídua captivà, l'un rere l'altre, els personatges més importants del teatre i la música. Tot i això, va voler que en el seu llibre de memòries, *La meua vida* (1960), només restaren algunes al·lusions migrades de tots aquests amors fugissers.

De les tres primeres persones que intentaren refondre les memòries, cap ho aconseguí, totes tres deixaren la feina descoratjats i esverats. A la fi, un quart repregué la tasca i n'enllestí una versió bastant escurçada i depurada.

“No vull tenir cap procés per ofenses a l'honor”, al·legà Alma per justificar el fet que, abans d'arribar a la impremta, sotmetera a un estricte filtre alguns rampells sentimentals que havia gargejat en una lletra que amb prou feines es podia llegir. Però això no era tot. I és que, en l'ideal de musa pura i immaculada, també sacrificà còpia d'insídies i càbales: calúmnies barroeres, apuntaments antisemites i passatges en què no s'estava d'expressar la seua admiració per Adolf Hitler.

Els experts ja albiraven que s'hi haurien de trobar alguns passatges sem-

blants. Però ha estat ara que per primera vegada un estudiós, l'historiador berlinès Oliver Hilmes, de trenta anys, ha fet veure les dimensions d'aquestes esmenes. A la seua tesi doctoral, encara inèdita, l'expert arriba a la conclusió que la visió del món d'Alma Mahler voltava entorn del racisme i la seua constant resistència contra el “feréstec poble de l'est”.

En un principi, el melòman Hilmes tan sols intentava esbossar la batussa per l'obra de Gustav Mahler (1860-1911). Però com més arxius escorcollava, més pistes menaven a la vídua. Així, tot d'una, ensopegà a Filadèlfia amb un munt de paperassa: era un diari ple d'anotacions que fins aleshores es creia que s'havia perdut. Gairebé totes les pàgines, retocades per ella mateixa, mostren el seu obstinat odi envers els jueus: “Aquesta nit passada he tingut un somni: els jueus són la sal sobre la terra i el seu art és arreu del món a casa. Per això un Liebermann o un Schnitzler, individus del tot oposats a l'esperit alemany, es fan entendre pertot arreu. Hom pot tenir-hi relacions, per no es pot caure mai en el parany instintiu de casar-s'hi, perquè llavors moltes generacions n'arrossegarien les conseqüències i fins que no tornaren a ser purificats, es veurien coses de tot tipus.”

Aquesta anotació de l'any 1915 no fou pas cap relliscada. Al voltant del 1900, Alma –la *party girl*– ja havia descobert l'ardor antisemita, i tot i que continuava, com si no passara res, convidant tots els artistes i intel·lectuals jueus de renom a les seues festes, el 1929 obligà Franz Werfel, el seu tercer espòs, a renegar del judaisme abans del casament. A aquesta antipatia cega s'uní l'any 1932 una nova inclinació: Alma va vincular-se de bell nou a l'Església catòli-

ca, a la qual havia girat l'esquena durant tants anys.

Uns mesos després, el canceller Engelbert Dollfuss començà a imposar a Àustria l'estat corporatiu, un règim autoritari de caire catòlic. Alma Mahler volia acostar-se precisament a aquest govern –les altes jerarquies del qual no trigaren a sovintejar les visites al seu saló– amb l'obra de Gustav Mahler.

De fet, pretendre això semblava una bogeria; feia ja molts anys que els antisemites atiaven pertot arreu la rancúnia envers els compositors d'origen jueu. A l'imperi alemany, els crítics musicals veien en simfonies de l'autor austríac –duradores, exigents i esquerpes– el “darrer gran atac del judaisme a la música alemanya”; de la presa de poder per Hitler ençà, el gueto espiritual de les Societats Culturals Jueves, associacions fundades per la força, era l'únic indret en què s'organitzaven audicions.

Però Alma no es va quedar pas embadalida i de braços plegats; al cap i a la fi hi havia en joc els drets d'autor. En poc temps trobà un defensor de la seua campanya: el sacerdot regular i professor de dret eclesiàstic Johannes Hollnsteiner. Hollnsteiner, company d'estudis i amic i confident de Kurt Schuschnigg –el successor de Dollfuss–, era un dels ideòlegs més influents del règim. Tan bon punt conegué

Alma, musa d'artistes, cap al 1902. Gran admiradora de Hitler.

el predicador, Alma començà a seduir-lo amb les seues arts –i guanyà la partida–. Al diari es poden les anotacions següents, amb un clar capgirament de papers: “J. H. té trenta-vuit anys i fins ara encara no ha conegut cap dona. Ell vol

ser, i és, sacerdot. A mi, em veu amb uns altres ulls, i això em fa sentir molt benaurada. Ha dit: ‘Jo mai no he estat a prop d’una dona. Tu ets la primera i seràs l’última.’ Venere aquest home –m’agenolle als seus peus!– Dins meu tot és deler de submissió, però sempre he hagut de dominar-me a contracor. Heus ací el primer home que m’ha superat.”

Ell, certament, era superior intel·lectualment. “Hitler és un fenomen de fanatisme autènticament germànic”, li suggeria a la dona que despertà l'erotisme en ell, encara és més, “una mena de Luter”. La idea no anava errada, com ella bé sabia; fet i fet, la mateixa Alma quedà tota fascinada en veure el futur *führer* a la fi del 1932. De bona gana, a més, assumia Alma sentències del tipus “l'alè de Déu ja no és amb els jueus”.

El seu marit, Franz Werfel, tot bellugant el cap, al·ludia a aquesta relació amb el clergue com “la darrera bogeria d'Alma”. Però, segons sembla, ni tan sols ell era conscient que amb aquesta passió amorosa la seua esposa bastia una xarxa:

ahora que enllepolia Hollnsteiner amb els seus encants, mirava d'ajuntar la filla –Manon–, que tingué amb Gropius, amb l'ambició política d'èxit Anton Rintelen. I, si els indicis no enganyen, fins i tot Anna, la seua filla amb Mahler,

Cines Babel
Cines Albatros

Cines Babel
MACHÍN

Toda una vida

Dirigida per Nuria Villazán

Si presentes aquesta butlleta tindràs el següent preu especial:

Si ets subscriptor d'EL TEMPS:

3,61€ tota la setmana.

(cal acompanyar justificant de pagament)

Si ets lector d'EL TEMPS:

3,61 € de dilluns a dijous

Vicente Sancho Tello, 10. VALÈNCIA

EL TEMPS

La llista de seduïts per Alma Mahler-Werfel és ben llarga: des del compositor i marit Gustav Mahler, a l'esquerra, passant pel pintor Oskar Kokoschka ("Doble Retrat", un quadre seu, al centre), al també pintor Gustav Klimt (dalt, en una foto del 1912).

ja l'havia promesa amb el canceller Schuschnigg.

Quan, poc després, Manon va emmalaltir de poliomielitis a Venècia, la seua mare escenificà el seu patiment com a retirada catòlica dels ulls de l'opinió pública. El Govern austríac arranjà el cotxe ambulància de l'emperador Franz Joseph *ex professo* per a transportar-la a Viena. D'aquell moment ençà "Mutzi" hagué d'aparèixer sempre en cadira de rodes als ulls dels invitats a les vetllades d'Alma. Sembla que el dramaturg Carl Zuckmayer s'enamorà tan vivament de la moribunda que —segons Alma— va assegurar que "volia deixar dona i fill per viure només amb Manon, tan se val si és paralítica o no".

Però ja hi havia un altre candidat, un de millor i políticament més escaient. Poc abans de la seua mort, "Mutzi" es va prometre amb Erich Cyhlar, un amic de Hollnsteiner i secretari del Front Patriòtic. Se n'anà, en la seua llangor, com "una flor meravellosa" —xiuxiejà Hollnsteiner davant de la tomba a Grinzig—; els suplementes dels diaris ploraren amb to gemegós la "majestuosa" aparença de la difunta, i el compositor i admirador d'Alma, Alban Berg, dedicà el seu concert per a violí, que encara avui s'interpreta, "a la memòria de l'àngel".

Per a Alma, aquesta insòlita apoteosi fou un gran pas en el camí del domini al món politicocultural. L'herència de Gustav Mahler, insinuava una i altra ve-

gada ara als austrofeixistes, era precisament del tot adient per refrenar l'emergent antisemitisme alemany: les obres de Mahler, dirigides gairebé sempre per Bruno Walter, deixeble del compositor (que també era d'origen jueu), segons ella havien d'esdevenir música paraoficial de l'"estat corporatiu".

De fet, durant un cert temps va fer l'efecte que l'arriscada estratègia li reeixiria. Viena celebrà el 25è aniversari de la mort de Mahler amb quatre grans actes simultanis sota la direcció de Bruno Walter. El gran nombre de prohoms i personalitats que ompliren les jornades de concerts de gom a gom van fer, de cop i volta, un acte oficial; poc després, polítics i diplomàtics es reuniren per celebrar-ho a la senyorívola vil·la d'Alma "Talaia Alta".

Alma boicotejà, per contra, el concert commemoratiu organitzat paral·lelament per l'Òpera de Cambra, de la qual havia estat director Mahler. El director era Felix Weingartner, que no es volia deixar sotmetre al capció "embruix" d'Alma Mahler. Aquesta aconseguí, amb l'ajut de Hollnsteiner, Schuschnigg i altres, fer fora en pocs mesos del seu càrrec el cap de l'òpera —semblava que ningú no podia aturar la vídua de Mahler.

Però ben aviat un canvi radical capgirà de soca-rel la seua vida. Tot va començar per les maquinacions entorn del projecte de bastir un monument pompós

a Mahler. L'estira-i-arroña de tants anys sobre els esbossos ja s'havia endut a la tomba un artista molt entès. Ara hi havia un nou esborrany del jove Fritz Wotruba. Alma, nimfòmana ara i sempre, cometé un error cabdal: sí, també intentà d'atraure l'escultor al seu llit. Wotruba, que era casat, reaccionà amb fredor. Alma se'n va voler venjar —de bell nou mitjançant els fils de poder de Hollnsteiner— i li va fer malmetre el projecte, però no ho aconseguí: poc després de l'ocupació nazi, els esbirros de Hitler acabaren en un no-res amb qualsevol projecte de monument.

Però ni tan sols aquest sotrac pogué fer entrar en raó política la desposseïda. A l'octubre del 1938, Alma Mahler, mentre esperava com molts altres refugiats al port francès de Sanary-sur-Mer per fer la travessia de l'Atlàntic cap als EUA, anotà: "Ara hauré de peregrinar fins a la fi dels meus dies a un poble que, per la seua sang, m'és estrany."

Del calvari que esperava a la majoria dels refugiats, siga com siga, se'n sortí bastant bé. I, malgrat tot, Alma Mahler-Werfel, segons totes les dades que ens han arribat, romangué fins a la seua mort (l'any 1964) a Nova York, on sempre fou una dona indomable i indòmita.

Johannes Saltzwedel
© Der Spiegel-EL TEMPS
Traducció: Joan Martínez Terrones